

Eğitim ile Cinsiyet Normlarını Yıkma*

Bir GetAware Farkındalık Fabrikası Kılavuzu

*UNICEF'in "Gender Transformative Education" başlıklı raporu temel alınarak hazırlanmıştır

İçindekiler

Sözlük.....	1
Cinsiyet Normları Neden Bireylerin Gelişmesine Engel?.....	3
Cinsiyet Normlarını Yıkmakta Eğitimin Rolü.....	5
Cinsiyet Normlarını Yıkmak İçin Neleri Geliştirebiliriz?.....	6
1: Politikalar ve Siyasi Katılım.....	7
2: Eğitim Stratejileri.....	8
3: Okul Şartları.....	9
4: Çocukların ve Gençlerin Katılımı.....	10
5: Okul Dışındaki Topluluklar.....	11
6: İş Ortamları.....	12
7: Araştırma Araçları.....	12
Kaynakça.....	13

Sözlük

Cinsiyet Eşitliği: Cinsiyet gözetmeksizin bütün bireylere sosyal hayatta eşit fırsatların sunulması, bireylerin yeteneklerini geliştirmelerinin önündeki toplumsal ve siyasal engellerin ortadan kaldırılması

Cinsel Kimlik: Bireylerin kendi cinsiyetleri hakkında nasıl hissettikleri, kendilerini hangi cinsiyet ile tanımladıkları. Kişinin kendini tanımladığı cinsiyet biyolojik cinsiyeti ile aynı olmak zorunda değildir.

Cinsiyet Normları: Toplumda yazılı olmayan ama eski geleneklerden süregelen cinsiyetlere yüklenmiş roller, beklentiler vb.

Cinsiyete Duyarlı Eğitim: Kız, erkek, ve azınlıktaki cinsiyetlere sahip çocuklarının eşitsizlikten doğan farklı ihtiyaçlarına duyarlı olmak ve her cinsiyetin eğitimde eşit davranılmasını sağlamayı amaçlayan eğitim. Cinsiyete duyarlı olmak cinsiyet eşitsizliği karşısında durmaktan çok etkilerini en aza indirmek için çalışmaktır.

Kesişimsellik: Kişinin kimliği oluşturan tüm faktörlerin(dil, din, ırk, cinsel yönelim, cinsel kimlik, sosyoekonomik durum vb.) kişinin ayrımcılığa uğramasında etkili olduğunu ve bu faktörlerin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini savunan görüş

Stereotip: Halk arasında belli bir kişi tipine karşı kafalarda kalıplaşmış fikirler ve önyargılar

Okullara Bütünsel Yaklaşım: Okulları öğrenciler, öğretmenler, ve diğer çalışanlar için geliştirmek adına alınan tüm kararların okul, yerel halk ve ailelere olan etkisi göz önüne alınarak konulması gerektiğini savunan stratejik yaklaşım

Cinsiyet Normları Neden Bireylerin Gelişmesine Engel?

Eğitim, toplumsal gelişimde önemsizmeyecek kadar büyük role sahip. Yine de ülkeler eğitimin cinsiyet normlarını yıkabilmek adına alınan tüm kararlardan daha güçlü bir alet olduğunun farkında değiller.

Stereotipler ve normlar ile oluşturulmuş eğitim sistemleri toplumun geneline hakim olan cinsiyetçiliğin güçlenmesine sebep oluyor. Eğitim değişiklik yaratabilecek iken tam tersine cinsel kimliklerinden dolayı bireylerin toplumdan ötekileştirilmesine sebebiyet veriyor.

Herkesin sadece insan oldukları için eğitim alma hakları vardır. Yine de dünyada çoğu kız çocukları ve kadınlar sadece kadın oldukları için eğitimden mahrum bırakılıyorlar. Eğitim alanlarında insanlar cinsel kimliklerinden dolayı ayrımcılığa ya da zorbalığa uğruyorlar.

Neden hayallerine kavuşmak isteyen gençlere cinsel kimlikleri bir engel oluşturursun?
Neden cinsiyet normları yüzünden geleceğe katkısı olabilecek çocukları geride bırakalım?

Oğlan çocukları ve erkekler de toplum normlarından olumsuz etkilenmektedir. Erkek çocukları eğitimlerinin başlarından beri gelecekteki ailelerine para getiren olmaları, sert davranmaları ve duygularını göstermemeleri gibi kurallar ile bytlyorlar. B durum onları kısıtlanıyor. Eğimleri boyunca erkek çocukları sanat gibi “duygusal” alanlardan uzaklaştırılıyor ve fiziksel güç gerektiren sporlara ynlendiriliyorlar. Eğitimde bireylerin istek ve yetenekleri sosyal normların gölgesinde kalıyor.

Ayrıca geleneksel kadın-erkek cinsiyet rollerine uymayan, azınlıktaki cinsel kimliklere sahip olan (LGBT+) bireyler hazır kalıplara sokulmaya çalışırken kişisel potansiyellerinin sınırlarına ulaşmadan eğitimde geride kalıyor, toplumun dışına itiliyorlar. Geleneksel stereotiplere uymayan çocukların yetenekleri, başarıları ve istekleri göz ardı ediliyor. Bu durum çocukların topluma faydasız bireyler olarak bytlmelerine sebep oluyor.

şunu da unutmamak gerekir ki en az bir ayrımcılık türü ile yüz yüze olan insanlar keşişimsellik ilkesine göre dil, ırk, sosyoekonomik statü, cinsel yönelim gibi özelliklerinden dolayı da ayrımcılığa uğrar. Farklı ayrımcılık çeşitlerine uğrayan insanlar aynı hayat tarzını çocuklarına da aktarmaktadır. Bu yüzden generasyonlar boyunca ayrımcılıklar devam etmektedir.

Eğitim generasyonlar boyu devam edem ayrımcılıkları azaltma gücüne sahiptir çünkü çocuklar ev dışında en çok okul ortamından etkilenir ve kişiliklerini şekillendirirler. Okul ocukların rol modelleri ile karşılaştıkları sosyal normlar ile yüz yüze geldikleri ortamdır.

Okul ortamlarında çocuklar daha kapsayıcı bir gelecek için eğitilebilir, toplumu daha barışçıl yapmak için gereken eğitimi alabilirler. Bunun için okullar kapsayıcı eğitim sistemlerini benimsemelidir.

Cinsiyet Normlarını Yıkmakta Eğitim Rolü

Kapsayıcı eğitim, sistemdeki bütün kaynakları, hukuki, siyasi ya da sosyal sistemleri, kullanarak cinsiyet normlarını değiştirmeyi amaçlayan eğitim çeşididir. Cinsiyete duyarlı, kapsayıcı bir eğitimde amaç stereotipleri, normları, cinsiyet rollerini yıkarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temelinde yatan sorunları sorgulamaktır.

Cinsiyet normlarını yıkacak kapsayıcı eğitim kız çocuklarını okula göndermek gibi temel davranışlardan fazlasının gerektirir. Kapsayıcı eğitim bütün cinsiyetlerin barış içinde öğrenim görmesini sağlayan, cinsiyet normlarını sorgulayan, zarar veren fikirleri değiştiren bir sistemdir.

Kapsayıcı Eğitim bütün çocukların full potansiyellerine ulaşmaları için gereken donanımı vermeyi amaç edinmiş sistemdir

İşte bu yüzden kapsayıcı eğitim cinsiyet rollerinin dışında kalan insanların eşit ve barışçıl bir gelecek yaşamalarına olanak verir. Kapsayıcı bir eğitim sisteminde her birey cinsiyetine bakılmaksızın eşit ve güvendedir.

Kapsayıcı eğitim cinsiyet eşitliğini sağlamanın yanında bireyleri ayrımcılığa uğrayabilecekleri her konuda korur. Diğer bir deyişle, toplum tarafından ötekileştirilen her çocuğun (özel ihtiyaç sahibi, mültec statüsünde, vb.) yetenekleri ve istekleri ön planda olacak şekilde gelişmesine olanak sağlar.

Cinsiyet Normlarını Yıkma İçin Neleri Geliştirebiliriz?

Cinsiyet normları başta olmak üzere toplumda yerleşmiş her türlü önyargıyı ve kısıtlayıcı görüşleri yıkacak kapsayıcı eğitime sadece okullardaki değişim ile ulaşamaz.

Cinsiyete duyarlı kapsayıcı eğitim, eğitim sistemlerini de etkileyen toplumdaki ve politikadaki normları değiştirerek elde edilecektir.

Cinsiyet eşitliğinin karmaşık yapısından dolayı, çözümü de farklı sektörlerin ve toplulukların birlikte çalışması ile başarıya ulaşacaktır. Kapsayıcı eğitim için en efektif neler yapabiliriz anlayabilmek için kendimize şu soruları sormalıyız:

Çocukları ve gençleri cinsiyetler yüzünden etkileyen şeyler nelerdir? Bunları nasıl mercek altına alabiliriz? Bunlar hangi diğer ayrımcılıklar ile kesişimde?

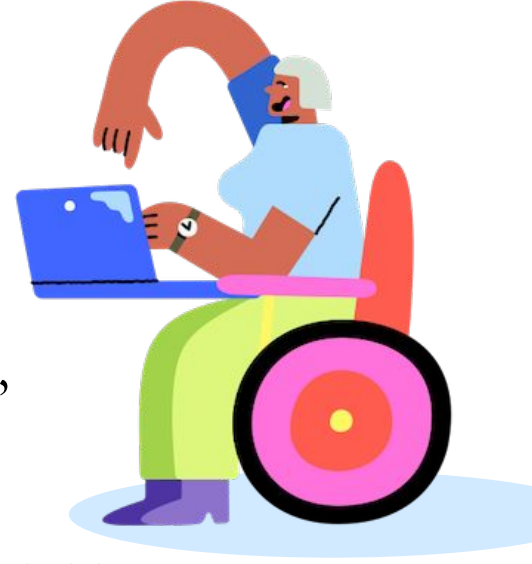
Bu sorular ışığında farklı kesimlerin cinsiyet eşitliğinde ve kapsayıcı eğitimde rol oynadığını görüyoruz. Amacımız adım adım bu alt dalları daha kapsayıcı olma yönünde geliştirmek olmalı.

1: Politikalar ve Siyasi Katılım

Güç yapılarını geliştirebilmemiz için değişimi tepeden başlatmamış gerekir. Değişim siyasi liderlerin (bakanlar, milletvekilleri, belediye başkanları, üst düzey memurlar gibi) bu yolda çaba göstermesi ve değişim için sorumluluk almaları ile mümkün olacaktır.

İlk olarak eğitimin cinsiyet normlarını yıkmadaki önemini gösterecek kanıta dayalı çalışmalara ve cinsiyet eşitliğini temele alan eğitim sistemlerine yatırımlar yapılmalıdır. Liderler bu süreçte geliştiren her politikanın, bütçe ayarlamasının kalbine cinsiyet eşitliğini koymalıdır.

Politikalar toplumun en dışında kalmış toplulukların eğitime dahil edilmesi (örnek: doğuda kız çocuklarının okuma yazma oranının artırılması) ya da kadınların da meslek sahibi olabilecekleri kurumların güçlendirilmesi gibi acil müdahale gerektiren konuları odağa alarak başlayabilir.

Liderlerin cinsiyet normalarına uymadıkları için toplumdan dışlanan bireyleri açıkça desteklemeleri de politikaların uygulanmasında ve geliştirilmesinde pozitif etki sağlayacaktır.

2: Eğitim Stratejileri

Öğretmenler eğitimin temelinde yer alırlar. Öğretmenlerin en önemli rolleri çocukların ilham aldıkları ve rol model olarak gördükleri bireyler olmaktır. Okullarda öğretmenlerin rollerini en iyi şekilde yerine getirdiklerinden emin olmak için:

-Eğitimde cinsiyet eşitliğini destekleme yöntemlerini öğretmek için öğretmenlere düzenli eğitimler uygulanmalıdır.

Öğretmenlerin bu eğitimlerde cinsiyet hakkında kendi önyargıları ile sınıf içindeki eşitsizliklerin farkına varmaları ve en aza indirgemeleri için bilgiler verilmelidir. Bu şekilde öğretmenler kendi sınıflarında cinsiyet normlarına karşı koyan bir ortam yaratabilirler.

-Revize edilmiş bir müfredat ile her bireyi kapsayan materyaller üretilebilir

-Öğretmenler arası dayanışma ile öğretmenler sınıflarına en uygun kapsayıcı sistemleri kurabilirler. Hatalarından birlikte öğrenip, her öğrencilerini sınıfa dahil hissettirecek ortamı oluşturabilirler.

3: Okul Şartları

Her öğrenci okullarda kendisini güvende hissetmelidir. Okul kuralları her çocuğun cinsel kimliklerini özgürce yaşabilemelerini sağlayacak şekilde olmalıdır. Özellikle akran zorbalığına karşı önlemler alınmalıdır.

Okuldaki cinsiyetçi yaklaşımlar revize edilmeli, örneğin her öğrencinin kendisin rahat hissettiği üniforma giymesine izin verilmelidir.

Eğitim ile cinsel sağlık/hijyen konuları birlikte tartışılmalıdır. Okullarda regl sağlığı gibi cinsel sağlık/hijyen konularına dair eğitimler verilmeli ve okulun tuvalet temizliği düzenli denetimlere tabi tutulmalıdır.

Ayrıca öğrencilerin uğruyor olabileceği herhangi cinsel şiddet konularında sessiz kalmaması için farkındalık eğitimleri de düzenlenmelidir.

Okuldaki pozisyonlara toplumun her yapısından farklı cinsel kimliklere sahip rol modeller atanmalıdır. Çocuklar özellikle rol model olarak gördükleri yöneticilerin ve öğretmenlerinin de cinsel kimlikleri normlara uymasa bile hayatta başarı kazandıklarını görürlerse öz güvenleri artar ve insanların farklılıklarını hoşgörü ile karşılarlar.

4: Çocukların ve Gençlerin Katılımı

Gençlerin sorunlarına kulak verilmeli ve onları politikaların üretim süreçlerine dahil etmeliyiz. Cinsiyet eşitliği sağlamak için alınacak kararlar toplumun her kesimini kapsamalıdır bu yüzden gençler de bu süreçlere dahil edilmelidir.

Ayrıca okul çağındaki çocukların sorunlarının dinlendiğinin farkına varması ve bu süreçlerde aktif rol oynaması sosyal becerilerini geliştirecektir.

Kendilerini toplumun dışına atılmış hisseden azınlıktaki cinsel kimliklere sahip bireyler için ekstra destek programları başlatılmalı, onların da sosyal sistemlerin oluşumunda rol oynaması sağlanmalıdır.

5: Okul Dışındaki Toplumlar

Okullar her ne kadar çocuklar için en önemli eğitim yeri olsa da çocukların okul sonrasında dahil oldukları ortam gelişimlerinde bir o kadar önemlidir. Çocuklar oturdukları bölgedeki komşularından ve ev sakinlerinden de öğrenirler.

Bu yüzden eğitimde cinsel normların yok edilebilmesi için toplumdaki önyargıların, stereotiplerin ve normların yıkılması da gerekir. Toplumda liderlik gösteren insanlar (mahalle muhtarı, sayılan iş adamları gibi) zarar verici gelenekleri yıkmak üzere çalışmalar göstermelidir. Ayrıca veliler, bölgede faaliyet gösteren işyerleri de oluşturacakları küçük örgütlenmeler ile farkındalık yaratıp toplumun hoşgörülü ve açık görüşlü olmasını sağlayabilir.

6: İş Ortamları

Cinsiyet eşitliğinin okul ortamından iş hayatına geçişte devam etmesini sağlamak gereklidir. İş yerlerinde cinsel kimlik bazlı ayrımcılık yaratan uygulamalar tespit edilmeli ve revize edilmelidir.

İş ortamları daha kapsayıcı oldukça öğrencilerin önündeki rol modeller artacaktır. Ayrıca okul sonrası iş ortamına giren bireyler, cinsel kimliklerini özgürce yaşamaya devam edebileceklerdir. Aynı okulda olduğu gibi işyerlerinde de çalışanların full potansiyellerine ulaşmalarına engel faktörler ortadan kaldırılmalıdır.

7: Araştırma Araçları

Zarar veren cinsiyet normlarını yıkma yönünde aldığımız her adımın bir öncekinden daha sağlam olabilmesi için alınan her karar araştırmalara dayalı olmalıdır.

Toplumlarda cinsiyet eşitsizliğinin nasıl yerleştiği, sosyal hayatta cinsiyet kavramının konumu gibi konuların sosyolojik olarak araştırması yapılmalıdır.

Ayrıca her yeni karar/politika ölçülebilir olmalıdır. Atılan adımların etkisi analiz edilmeli ve stratejik planlamalar yapılmalıdır. Bu konularda uzmanlaşan kurumları geliştirmek bu yüzden önemlidir.

Kaynakça

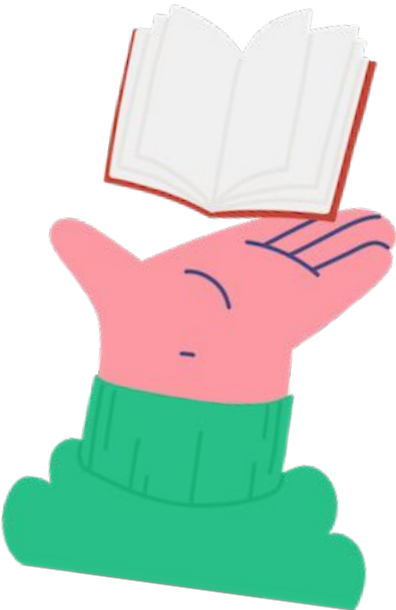
GENDER TRANSFORMATIVE EDUCATION

Reimagining education for a more just and inclusive world,
UNICEF, September 2021

<https://www.unicef.org/media/113166/file/Gender%20Transformative%20Education.pdf>

İllüstrasyonlar:

Blush Design, <https://blush.design/>

Yazan: Miray Özmutlu

Daha fazla kaynak için: <https://www.getaware.org/>